

Mirko
Zupančič

Elektrino maščevanje

Tragedija

OSEBE:

KLITAJMESTRA,
prej Agamemnonova žena, zdaj kraljica;
ELEKTRA,
hči Agamemnona in Klitajmestre;
OREST,
sin Agamemnona in Klitajmestre;
AJGIST,
Klitajmestrin ljubimec;
PILAD,
Orestov prijatelj;
STAREC,
ugledni dvórnik;

DEKLE,
njegova nečakinja;
VODJA STRAŽE;
STRAŽAR;
PASTIRICA
Stražarji, pastirji in pastirice.

PRIZORIŠČE: Zunaj palače, znotraj nje, in Elektrino zatočišče.
Scenski elementi, ki označujejo posamezne dogodke, naj bodo postavljeni na oder že od začetka, da bo dejanje čimbolj celovito. –
Odmor je en sam.
Dogaja se v antični Grčiji (po izročilu v Mikenah).

POGOVORI

Orest in Elektra

ELEKTRA: Pilad mi je povedal, da bosta odšla. In rekel je, da moraš proč, ker v tem je tvoja želja po vrnitvi. – Razumem malo, vem komaj kaj več. A v to védenje, če je sploh védenje, mi vlij poguma.

OREST: Sestra, Elektra! Ljubim te bolj, kot more biti ljubezen zapisana v bratovem srcu.

ELEKTRA: In vendar – pot je beg. Je morebiti zadaj strah pred vsem, kar moralo bi naju v eno združiti?

OREST: Je to, kar nama je početi, strah? Je strah ljubezen, je ljubezen strah? Nemara je tako. Kar nama bo ostalo zemskih dni, si jih porazdeliva.

ELEKTRA: Naj potlej sama gledam v grobišče in iščem vse, kar še tiči v očetovih kosteh!

OREST: Tako. In nič drugače. Če jaz ostal bi tu, bi jutri dan zašel brez koristi.

ELEKTRA: Ti je Ajgist prečrtal ravno pot? Je senca Klitajmestre, matere, na preži?

OREST: Preveč vprašanj. Preveč. – Čas se izteka. Čas narekuje pot. Nebo nagiba se na tisto stran, ko ni mogoče v pripoved strniti sveta. Ljudje so polja razgibali. Dež blagohotno siplje dolgi dan, stražarji pa na skalah, ki so last bogov, trobentajo pohlèp po krvi.

ELEKTRA: Orest!

OREST: Čas narekuje pot, Elektra, še enkrat pravim.

ELEKTRA: Orest?

OREST: Pomnik je zveza in zaveza. A ne pozabi: poslej Usoda bo vodila najina pota.

PRVI DEL

PRED PALAČO

KLITAJMESTRA: Bogastvo zemlje vsepovsod. Vetriči rahli, v bregovih cvetje, po drevju raznolični sadeži. Kako dražljiv pogled za rano jutro, za tiste, ki mirno prespijo noč. Meni pa je spomin oči izvotlil. Umor za umorom krasí naš rod. V verigo dolgo to, komaj pregledno, sem se nazadnje včlenila še jaz.

In pa Ajgist, ki bil mi je v slast, ves skladen v gibih, v namerah svojih moje dopolnilo. Vendar: dejanje se je zdelo lažje, kot so posledice, kot vse, kar je prišlo za njim. Smrt ni metulj, ki frfota in pòtlej na rožo sede.

Iz palače se sliši mešanica hrupnih glasov in zvenov, ki opozarjajo na burno veseljačenje.

Že spet norije, ki jih ne zmorem več. Ajgista popada bes, ki skriva strah; norost, ki pozabljenje izsiljuje. Vse to ne more biti nadomestek za Agamemnona, moža, ki sem ga nalašč izgubila in zdaj zaman si pravim, da sem imela prav. V sebi sem izsilila ta prav, češ da Agamemnon je popustil v prid vojské in dal žrtvovati hčer Ifigenijo.

Pride Dekle.

DEKLE: Gospa in gospodarica moja . . .

KLITAJMESTRA: Kaj hočeš zdaj, ko predem misli in preteklost?

DEKLE: Rože na oni strani vrta, tiste, ki so vam najljubše, so vse upognjene in pomendrane.

KLITAJMESTRA: Pomendrane?

DEKLE: Veliko stopinj se vidi in razloči. Za vsako rožo ena.

KLITAJMESTRA: Za vsako rožo ena?

DEKLE: Drobna stopinja. Rekla bi, da je dekliška.

KLITAJMESTRA: Še kaj?

DEKLE: Še, še, gospa. – Najprej so me poklicali v palačo, da bi jim stregla.

Fuj in fejj! En sam razvrat. Ajgist, gospod, ki je deležen vaše milosti, je ležal kar na dveh sužnjah in ju polival z vinom. In sploh je mrgolelo rok in segali so vsi po vseh in vsem, kar se je doseči dalo.

KLITAJMESTRA: Preskoči to!

DEKLE: Prav rada! – Pobegnila sem nazaj na vrt, da bi si vse ogledala še bolj natančno. Tisto drevesce, ki ste ga nazadnje posadili, je bilo upognjeno k skalovju. V njegovih vejah pa je veter gibal – pomislite, gospa – je gibal velik, črn pajčolan.

KLITAJMESTRA: (*po premisleku*) Črn pajčolan?

DEKLE: Prav sem videla. Pajčolan, iz črnih niti tkan.

KLITAJMESTRA: Iz črnih niti tkan? Tedaj ni legel iz neba kot črna rosa.

DEKLE: Ne, gospa. To je človeško delo.

KLITAJMESTRA: Če je tako, je več kot belo, pa čeprav je črno. – Vsekakor znamenje nekoga, komu namenjeno.

DEKLE: Isto sem uganila jaz.

KLITAJMESTRA: Kdo bi to bil? (*Premišlja*) In zakaj to nenavadno početje?

DEKLE: Ne vem, gospa.

KLITAJMESTRA: Ti hodiš tod okoli več kot jaz. Poznaš naselja in hribovja, kočje posamezne, glas ljudi. – Kdo bi le bil ta drznež; se ti kaj dozdeva, sumiš, kdo bi to bil? Po stopinjah sodeč in kot praviš ti, je ta k d o najbrž ženska.

DEKLE: (*se izmika*) Sumiti in dozdevati – to je premalo. Dozdevna sumnja je že povod za hude kazni. Kar mimogrede odsekajo ti roko, nogo, tudi glavo. Tak je zdaj red pri nas, bolje, nered. Po smrti kralja Agamemnona se je vse zasukalo. Ko vi se boste priučili vladanju, bo bolje, zdaj pa . . .

KLITAJMESTRA: Molči, nesrečnica, da te kak suličar ne sliši!

DEKLE: Vprašali ste me po ljudeh in njih glasovih.

KLITAJMESTRA: (*zase*) Slaba tolažba, da dobro mislijo o meni.

DEKLE: Kako, kaj pravite gospa?

KLITAJMESTRA: Nič, nič. (*hodi zamišljena*) Si v zadnjih dneh kaj videla . . .

DEKLE: (*potem, ko Klitajmestra ne izgovori do konca*) Videla? Koga? Mislite človeka?

KLITAJMESTRA: Navsezadnje pa . . . res . . . kaj bi z dozdevno sumnjo.

DEKLE: (*jo gleda zelo pozorno*) Še bi dodala, da ta pojav ni samo tu in danes. Že marsikaj so videli ljudje. Tako na primer črne rute med poljskim cvetjem raztresene, pa še kaj. Da, to opozarja na človeka.

KLITAJMESTRA: Le kdo bi rože kar tako mendral, jih iz malomarnosti

pohojal. In kdo bi izgubljal rute, ki so znak žalovanja. Nemara je v vaseh bolezni pobirala ljudi. – Pa vendar . . . to ne gre vkup. Ali pa, kdo ve . . . Se prehitavam v mislih? (*Čez čas, precej nemirno in negotovo*) Pokliči Ajgista!

DEKLE: Moj bog. Ga res tako nujno potrebujete?

KLITAJMESTRA: Z njim ni lahko. Vem. A zdajle ga moramo nekako videti, nekaj z njim govoriti.

DEKLE: Bojim se ga, gospa.

KLITAJMESTRA: Pa naj to postori kdo drug.

Dekle odide.

Niso priletele lastovke, znanilke sončnih dni. Ptiči črni plahútajo čez vso deželo in iščejo moj dom. Ne, nočem še misliti v to smer. – Pa če se bo začelo t i s t o ? Kaj tisto? Saj to je prav tisto, da ne vem – kaj. Je slutnja prava ali samo neulovljiva mōra, ki ostane, pravijo, po umoru, pa naj bodo razlogi zanj takšni ali drugačni. In če ni mōra, saj predmeti so stvarni, ne prividni; potem odpre se krožni tok vprašanj. Najprej: kako ravnati? Prisluhiniti Usodi, voljno sprejeti njen namig ali pa se okleniti telesa svojega in iti naprej v neznano daljo.

Pride Ajgist, ves bohoten.

AJGIST: Kaj me kličeš, če nočeš biti z mano. Se spet kaj pričinja? Bo iz vojská prišel še kdo, ki ga bo treba spraviti na kose, da potlej deklic vonj bo moja kri tešil.

KLITAJMESTRA: Pijan si. Dišiš po vsem nečednem.

AJGIST: Ti pa v samoti blodiš. Samotne blodnje in sprehodi so brez koristi.

KLITAJMESTRA: Ne trači! Si zdajle dovolj pri sebi?

AJGIST: Pa še kako. Pojdiva léč v četrto sobo. Tam je pet pokrival zrvananih. Neskončni so pogledi na hribovje.

KLITAJMESTRA: Nemarnež.

AJGIST: Že mogoče. A tvoja dota ni krepost. Ljubica, v vsem sva si enaka.

KLITAJMESTRA: Kraljica sem.

AJGIST: Oho! Od kod naenkrat beseda ta v brezvladju splošnem. Ko sem ti slo tešil, si mi drugače šepetala. Ne dam se kar tako. Kar tvoje je, pripada tudi meni. Zaveza nepreklicna.

KLITAJMESTRA: Zvedeli bomo, nemara kmalu, kaj je v resnici nepreklicno. Ta hip pa je, žal, tako kot praviš. Ne zmorem sama premisliti, se odločiti. Hudo je, da moraš biti zraven.

AJGIST: To se že lepše sliši. Govôri. Vidiš, lahko stojte poslušam.

KLITAJMESTRA: Agamemnon, moj mož in kralj . . .

AJGIST: (*zakriči, kot bi ga pičilo*) Tvoj bivši mož! In bivši kralj!

KLITAJMESTRA: Miruj.

AJGIST: Ne draži me z njegovim imenom. Agamemnona ni več.

KLITAJMESTRA: Pa vendar je mogoče, da je njegova smrt spet živa. (*Čez čas, glasno*) Sledove pušča.

AJGIST: Kakšne sledove neki. Sledovi so nasledek tvojih samotarij. Živi, kot jaz živim. Zbriši mrliče iz spomina. Dejstvo je eno samo: vzajemno sva morila tvojega moža, vzajemno sva prebadala ga z noži, s tako hlastno naglico, da je za njim ostal le še pogled začuden. Agamemnona ni več, in kar ga je ostalo, je že globoko v gróblju brez sledov.

KLITAJMESTRA: Groza vekovita. In midva sva še krvava legla v posteljo. Morale so mi zavdati furijaste pošasti. Nisem bila pri sebi.

AJGIST: Pa še kako pri sebi, po svoje seveda. Moč, oblast, kraljestvo, sva družno vzklikala.

KLITAJMESTRA: Dejanje takšno in za prazen nič.

AJGIST: Ti praviš nič dobrinam tem; za njimi se človeštvo od vekomaj peha. Praviš, da si kraljica, pa nič ne veš o moči in oblasti. Kdor pisal kdaj bo kroniko človeškega rodu, besedi obe v zlato bo zvezal. Samo za to gre, ljubica. Zato so vojne in prevrati. Med sabo se vse žre. Močnejši zmaga in budno pazi, da se ne pojavi kdo, ki je še močnejši. V tej budnosti pa uživa vse slasti, ki jih lahko iztrga zemlji in ljudem. Živali so nas izučile živeti. In niso mogle najti bolj bistrega učenca od človeka.

KLITAJMESTRA: Živalsko sklepanje. – Hotela sem ti reči nekaj drugega, nekaj, kar tebe zanika, kar utegne obrniti tok stvari. Skratka. Pojavila so se različna znamenja in znaki, v črnó uokvirjeni, ki očesu bolj pazljivemu lahko marsikaj povedó.

AJGIST: Znamenja, znaki. Spet ena tvojih. Nikoli nisem nič dal na magijo, na tiste starce, ki gledajo mrtvim živalim v drobovje, prerokujejo in iščejo prihodnost v različnih znamenjih. – Če nimaš mi povedati kaj bolj koristnega, kaj o stvareh, ki se jih da prijeti, me pusti samega. Spanec me draži, čisto malo bom legel, saj je več kot škoda živeti le na pol, dremaje.

Ajgist odide.

KLITAJMESTRA: Neumno pravzaprav, da sem ga poklicala. Še bolj mi je razbolel moje rano in spomin. Pa vendar, v nečem ima prav. Treba je pogledati stvari, se jih vsaj dotakniti. A kaj, ko se mi zdi, da sem vse to že videla, da se mi je prikazalo v sanjah: bilo je jutro, nemara je bila polnoč, v tem vmesnem času pa bilo je nekaj, kot biló bi dejstvo. Drevo, stopinje, črn pajčolan. – Ni mi dobro, korak mi je otrpnil.

Pride Dekle.

DEKLE: (*vidi omahujočo Klitajmestro*) Kaj z vami se godi, gospa najvišja?

KLITAJMESTRA: Ne vem... čudno... ni mi dobro.

DEKLE: Vam ni dobro v srcu ali v predelih nog?

KLITAJMESTRA: Pomagaj mi, da sedem.

DEKLE: (*ji pomaga*) Takoj, gospa. (*Po premolku*) No, jaz sem mislila, da bi šli z mano. Da bi si ogledali vrt in vse tisto.

KLITAJMESTRA: Ni treba gledati posebej. Skozi palačo vidim.

DEKLE: Ne vem, kako je z vami, ampak jaz nikoli ne vidim skozi.
– Nemara bi le šli, hoja vam bo koristila.

KLITAJMESTRA: Nikamor več ne grem. Lahko sem v soncu, v senci; vidna ali nevidna – to stvari ne spremeni.

Pride Starec. Spodnji del ene roke ima obvezan.

STAREC: Vse, kar vidim, je samo megla. Tudi vedve. Kraljica moja in ob njej moja nečakinja. Notri, v teh prostorih je vse sprevrženo. Ajgist zdaj spi. Še malo prej iskal je pet lesenih mečev, da bi jih zdrobil za ognjišče. In šest deklet, da kurile bi ogenj.

KLITAJMESTRA: *(se nekam odsotno nasmehne)* Samo to? Ni želel nič drugega?

STAREC: Nič drugega? Če mene vprašate, je tisto drugo risovo meso. Uživanje ga je preobjedlo.

KLITAJMESTRA: *(zase)* Risovo meso in bakanje v prostorih, kjer ljubezen je bila umor, umor ljubezen.

DEKLE: *(Starcu)* Gospe res ni dobro. Čudno govori.

STAREC: Komu je danes dobro v tej kotlini. Ko bil sem mlajši, tako rekoč Orestov vzgojitelj, gospa se bo spominjala teh dni, smo po vrtovih veselo tekali. Potem pa vojne dolge, smrt in takoj po smrti očetovi Orestov beg v tujino. Kot da bi kralj Agamemnon umrl nenaravno, saj so truplo takoj skrili očem in ga enako skrito pokopali. Zdi se mi, da je Orest nekaj vedel in odšel v tujino z določenimi nameni. Žal je tam, kot vse kaže, za zmeraj poniknil – in zdaj je, kot je.

KLITAJMESTRA: *(kot bi jo kdo udarjal)* Orest, Orest! Kam ga je pot speljala, ne vem, a vem, da se bo vrnil, če je še živ. – Prav imaš, stari modrijan. Orestova pot ni naključna. Ko bi ti vedel, kar vem jaz . . .

STAREC: Zase vem še preveč.

DEKLE: Pomagajva gospe. Tu ne sme obsedeti, saj bo kmalu hlad in mrak.

KLITAJMESTRA: Pustita. Lepo je z vama v osamljenosti.

STAREC: In pravzaprav . . . če ste voljni poslušati, sem vas iskal še z drugimi vestmi.

KLITAJMESTRA: Stopinje, rože in še kaj. Vse to že vem.

STAREC: Ne to, to vemo vsi. Iz vasi prišli so k meni sli. Ne vem, zakaj prav k meni. Morda, ker me poznajo že dolga leta in niso vedeli ne kod ne kam.

KLITAJMESTRA: Sli iz vasi? Kaj so hoteli?

STAREC: Prišli so kot poslanci ljudstva z željami, da njihove tegobe vam sporočim.

KLITAJMESTRA: Ima tudi ljudstvo tegobe?

STAREC: Več, kot vidi kdo, ki so mu ves svet le vrtovi in palače.

KLITAJMESTRA: Govori, prijatelj. Po svoji moči, in kot bom pač znala, neuka v teh stvareh, bom ljudstvu pomagala.

STAREC: Stražarji, ki jim edina je naloga varovati palačo vašo, in to Ajgist prav dobro ve, to dolžnost zanemarjajo.

KLITAJMESTRA: Moja varnost me ne skrbi preveč.

STAREC: Zato pa krožijo po okolišnih vaseh. Ljudem jemljejo pridelek in vino, ki ga za moč pri delu potrebujejo. S tepežem krotijo upornike, tudi morijo. Dekleta prestrašena se skrivajo pri pastirjih v hribovskih predelih. In sploh, ne morem obnoviti vseh njihovih tožbá.

KLITAJMESTRA: Tako daleč sega bolezen kužna? Ne vem, kako in s kom naj jo ustavim prav zdaj, ko sama sem razklana brez kralja in njegove urejajoče volje. Bolezen še hujša me pesti od tiste, ki razsaja po vaseh. Ko bi vsaj ti bil mlajši ali če bi Ajgist...

STAREC: Pustite njega! In ne zamerite, kraljica, če glas sem dvignil. Ajgist ni za nobeno rabo, še huje, mislim, da z veseljem vse to opazuje, še ščuva zraven.

Ajgist pride iz palače, vidno spremenjen. Nekaj se je z njim zgodilo.

KLITAJMESTRA: *(ga začudeno pogleda)* Saj si Ajgist, kajne?

AJGIST: Kdo drug pa naj bi bil.

KLITAJMESTRA: Pa vendar... nenavadno. Še malo prej – mar trajajo minute včasih dlje kot dnevi? – si tukaj stal samozavestno nasršen, nabit s pohotnostjo in zakoličeno strastjo. Zdaj temna senca ti telo obseva.

AJGIST: Pusti opise. – Prej si govorila o znamenjih in znakih, o neki črnini.

KLITAJMESTRA: Sem, a brez odmeva. Da ne priznaš magije, si dejal.

AJGIST: *(nekoliko odločneje)* Saj je tudi ne. Kar pa imam zdaj sporočiti in raziskati, ni magija.

KLITAJMESTRA: *(z velikim zanimanjem)* Kaj je potem? Kaj moraš sporočiti in raziskati?

AJGIST: Za hip sem tonil v pozabljenje, sólošnji nekoliko zaspal, kot bi izginil svet. Nenadoma me prebudila je tišina, pogledal sem okoli in po sebi. Od nog do glave me je pokrival črn pajčolan.

KLITAJMESTRA: Črn pajčolan, prt črni?

AJGIST: *(s privoščljivostjo)* Poslušaj zdaj pazljivo. Na njem je bil pripet listič. Na lističu pa je pisalo razločno: »Podari to darilo še vlačugi Klitajmestri!« *(Rezko)* Kje je Elektra!!

Klitajmestra krikne. Splošna vznemirjenost.

DEKLE: Umirite se, gospa. Če jaz vem kaj o svetovju, so vse stvari povezane.

AJGIST: Kaj pleteničiš! Kaj je povezano?

STAREC: V navadi je tako, da dan je dan in noč je noč. Če ste bili, gospod, še za dne z nočjo pokriti, je to pojav, ki res ni za vsak dan.

AJGIST: *(prihaja vse bolj k sebi)* Nobenih rebusov ne maram in ne namigov dvoumnih. Jasno sem vprašal: Kje je Elektra?

Vsi molčijo. Klitajmestra si opomore. Spregovori, nemara bolj zase kot za druge.

KLITAJMESTRA: Pred dnevi je bilo, ko sem jo nazadnje videla. Po tistem bežnem srečanju je nisem več imela v mislih, ker je bilo v njeni navadi,

da je odljudno samotarila in ni iskala stikov. – Spominjam se še, da je bila ob tem zadnjem srečanju bolj skopa v besedah, tudi rezka, celo žaljiva in namigljiva. Poznam lastnosti hčere, pa me tudi taka njena drža ni presenetila.

Priteče Stražar.

STRAŽAR: (*Klitajmestri in Ajgistu*) Gospa, kraljica moja. – Gospod.

AJGIST: (*avtoritativno*) Kaj te je vzburilo? Meni povej.

STRAŽAR: Vid me še ni zapustil, čeprav se že mrači. Stvar pa je takale.

Ja, še to, slišim tudi dobro. Torej stvar je takale. Jaz in še dva vojaka smo stali daleč tam zadaj, prav na obronku, blizu grobišča. Nenadoma pa, kot iz groba, sta vzniknila kar dva moža. Predolga meča sta v zemljo zasadila, grobišče gledala in pa še sem in tja. Molčala sta, kot bi bila brez ust. Ko jaz sem kriknil, sta se pritajila. Vojaka, revi, pa sta padla vznak. Zbral sem korake in pogum, da videl bi ju bolj od blizu. No, kar sem videl, je bilo bolj prividno kot vidno. Videl sem dve telesi z glavama v grobu, z nogami pa, kako bi rekel, skoraj v nebesih.

AJGIST: Si ju pobil? Udaril z mečem, prebodel s sulico.

STRAŽAR: Le kako, gospod. Kako naj pobijam noge brez glav. – Sploh pa sta izginila takoj, ko sem oči odprl bolj široko. In tudi jaz sem izginil, rad priznam. Vseskoz je bil tu tak mir, če odštejem tiste stopinje, ki ne štejejo, tak mir brez ljudi. Potem pa nenadoma tole. Zares bo treba sklicati kak posvet.

AJGIST: Bedak. Pokličí vodjo straže in nekaj krepkih stražarjev. Če ju ne bomo našli, pomeni, da se je tebi zbegalo od sonca. Če sta, imamo daljše sulice od še tako dolgih mečev. Gremo. (*Klitajmestri*) Ti misli na Elektro.

Vsi se razidejo. Klitajmestra sama.

KLITAJMESTRA: Kje je Elektra, kje Orest? Vem, kje je Agamemnon, ne vem, kje sta otroka. Ta črni prt, ta črni pajčolan. Je to Elektra? Za čudo, da ne čutim več strahu. Morda se mi bo prej razodelo kot pa Ajgistu, ker se boji, čeprav bojazen skriva.

Klitajmestra odide. Počasi se zmrači. Zmračitev spremlja stara glasba. Prideta Orest in Pilad.

OREST: Spet sva doma. Kako je čas spleten z razdaljami. Še ni predolgo, ko so mi tuja morja božala uho, ko so le misli hitele sem, med te ravni in je oko komaj sanjalo vrhove gor, bogov domačih zatočišče.

PILAD: Res je, prijatelj. Domotožje te je gnalo nazaj v rodne kraje in še bolj ukaz, poslan z gorá.

OREST: Da. Vse prav sva videla in prav sklenila. Vse je tako in vse je res, kar je v tujini bilo le privid in želja. Elektrine stopinje vsepovsod, ob njih pa črna pregrinjala. Spomin in spomenik Agamemnonu, morilcu opomin.

PILAD: Kosti so mu raztresli po različnih jamah, da zbegali bi ljudstvo in sebe prevarili s pozabo.

OREST: Vem, kaj moram, če sem Orest. Ukaz bogov me vodi in Elektrin klic. Vidim jo, kako je blede lepa nevesta za najlepše. Visoka do neba.

PILAD: Kako bova zapletla stvar, prijatelj, kako razvozlala?

OREST: Z mečem bom udarjal jaz, ti bodi moja senca, moj glasnik. Nihče ne ve, kako bodo bogovi vodili ta spopad, kako končali. Ti bodi z Elektro, nje se ne sme dotakniti kri. Živeti mora za začetek po tem koncu. – Še tole: Ne dam se koj spoznati, vsaj ne vsem. Tujina mi je razbrazdala obraz in ga zasencila z bradó. Očeta moram maščevati, to pa naj ne bo samo dejanje po ukazu višjem. V vsem hočem biti udeležen tudi j a z, Orest. Hočem voditi igro, biti ves v toku časa, čutiti slast maščevanja, skoraj radost.

PILAD: Ni to prekršek zoper ukazila, ki merijo natančno čas in hočejo ukrepe nagle.

OREST: Ne boj se. O pravem času se bom razkril in potem nanagloma pognal kolesje. – Pst! Korake slišim, pritajiva se, da vidiva, kdo gre.

Stopita v ozadje. Prideta Starec in Dekle.

DEKLE: Moj bog. To je prav zares palača norosti. Ajgist je nor. S pogledom zasneženim je iskal Elektro in spet Elektro. Klitajmestra je ječala v kotu.

STAREC: Prečudno, res.

DEKLE: O Orestu ni bilo slišati besede.

STAREC: Nekateri se bojimo, drugi upajo, da ga pojedla je tujina.

DEKLE: Kaj misliš ti?

STAREC: Starost bolj slutiti, misli manj. Slutnja pa je spodbudna. Drvečih konjev ne ustavi uzda. Orest je živ. Ko doraščal je v mladeniča, tudi pozneje, sem ga učil veččin različnih in kreposti, kot so dolžnost, ljubezen, spoštovanje. Očeta spoštoval je do neba, to vem. Ljubil je mater, izbrano nežnost pa je Elektri daroval do kraja.

OREST: *(Piladu)* Zaupanje za zvestobo. Stopiva v luč. *(Se približata Starcu in Dekletu)* Hoja?

DEKLE: Kdo sta...

OREST: Nič spraševanja. Za vaju sva to, kar sva v resnici. *(Stopi k Starcu in mu položi roko na ramo)* Oko ti usiha, duša ti žari.

STAREC: Orest!

PILAD: In pa Pilad!

OREST: Tiše! Odela sva se v tuja oblačila in nočeva, da bi že zdaj vsi vedeli, kdo sva. Prijatelj stari, spomin na srečne dni. Domov sem prišel po drugo in drugače, kot bi si želel. Ukaz nosim v sebi in dolžnost, ki moram jo izpolniti.

STAREC: Vem zanjo. Ko v teh nočeh brez sna in v rosah jutranjih korak usmerjam po okolišnih ravninah, se misli vežejo mi na preteklost in prihodnost. Elektra, zvesta darovalka na grobišču, v gōri šteje dneve in

noči v trepetajočem čakanju Oresta, maščevalca. Bije boj z obupom, a se spet tolaži, da zvesti Pilad skrbi bolj zanj kot pa za življenje svoje.

PILAD: (*pokaže na Oresta*) Da to je res, je tukaj živa priča.

STAREC: Kar je naloženo tebi, Orest, to boš storil. Povej še meni nalogo mojo, kako se morem vključiti v tvoja snovanja in narediti to, kar od mene terja prihodnji čas. Nečakinja mi bo v pomoč.

OREST: Besede prave in v pravem času. Vsi trije pojdite k Elektri, sporočite ji, da sem prišel. Podrobnosti pozna Pilad.

STAREC: Je to vse?

OREST: Vse. Za zdaj. Jaz imam opravila tukaj.

STAREC: Ne bom posebej pravil, da zver ima zobe.

OREST: Vem.

Vsi trije odidejo.

OREST: Dežela moja rodna, le zakaj so porušene vse mere. Rad bi te ljubil in poljubljal, z bistro studenčnico škropil, pa te bom moral siliti s krvjo. Rad bi po goščavah se podil, sledil košutam, občudoval njih lahni tek. Namesto teh veselj ramena mi teži drug lok. Proži se plaz. Ko hudourno bo zdrsel v dolino, ne bo več časa za razmislek. Maščevallec ni sam svoj gospod, pa naj mu dejanje vodi žalostna dolžnost ali strastna radost.

Opazi, da nekdo prihaja, in se umakne. Prideta Ajgist in Klitajmestra.

AJGIST: Mirno je po vaseh. V palači spokojno, kot je treba, poročajo stražarji. Zato še manj razumem kaj je s tabo.

KLITAJMESTRA: To je moja stvar.

AJGIST: Resda je tvoja, pa ni podobna tebi. Začela si opravljati daritve, klečati pred oltarjem, v nebo pošiljati prošnje. Saj prej nikoli nisi kazala posebne vneme za takšne stvari. Bogove si častila bolj na hitro, ker je pač navada taka.

KLITAJMESTRA: Menjave so v naravi in v človeku. Polnost lunina vsakič drsi v mrk. Poletje se kaj hitro umakne v jesen in zimo. Menjave v človeku so nepredvidljive. In sploh je nepredvidljivo v njem tisto najbolj negotovo, ko nikoli ne ve, kdaj bo iz jagneta planila zver.

AJGIST: S tem se ne trapim. Živim tako, kot mi naroča kri.

KLITAJMESTRA: Vse to, kar zganjaš po sobanah in zunaj njih, ni naročilo krvi. To je obsedenost, ki od druge prihaja.

AJGIST: Trenutki pač. V celoti pa mi misli silijo naprej. Predajva se sli vladanja, žarkom oblasti. Uživanju teles in sploh vseh raznolikosti.

KLITAJMESTRA: Pa vendar je vse, kar govoriš, le pol tvoje resnice. Umor te preveč ne muči, vem. Ta bolečina pripada meni. A v tebi ždi skrivnost, globoko skrita. Od zunaj se kaže kot bahaštvo in silaštvo. Bil bi lahko tudi strah, pa to ni tisto. Je pa skrivnost. Za njen pomen ne vem, a vem, da se bo kdaj razkrila.

Orest se približa.

AJGIST: Kako, nisva sama? – Hej, kdo si, tujec? Kako si prelisičil straže?

OREST: Mirno sem šel mimo njih, kot da jih ni. Tak mir se najbolj obnese.

In tudi sicer nisem vreden pozornosti. Nekoč sem bil vojak, potem se mi je orožje priskutilo. Zdaj je potovanje moj poklic. Torej: bivši vojak in zdajšnji potovalec. Prehodil sem dežele bližnje, daljne, spoznal prav vse poti, ljudi in njih nravi. Počitka sem potreben, kančka gostoljubja.
– Sem se dovolj predstavil?

AJGIST: Dovolj za prvo slišanje. – Gostoljubje je, seve, naša dolžnost.

Popotnika dolžnost pa je, da svojo pot beleži v spomin, dogodke in ljudi otme pozabi.

OREST: V spominu mojem je precej stvari, gospod.

AJGIST: No, jaz se držim ob strani. Nisem zvedav. Gospa, kraljica tu ob meni, pa je molče željna vsakršnih vesti.

OREST: Jo kaj posebej tare?

Ajgist pomenljivo pogleda Klitajmestro. Ona strmi v Oresta in se ne zgane.

AJGIST: Po končani vojni in nenadni smrti kralja Agamemnona je neznano kam izginil njun sin Orest. Brez slovesa je odšel, in še bolj nenavadno, brez razloga. – Kakršnakoli vest, dobra ali zla, bi nas rešila moreče negotovosti.

OREST: *(kot da premišlja)* Da, da. Nekaj sem slišal tam, nekaj drugje; polagoma v spominu se razvrščajo novice. Orest. Seveda. Bil je prikupen mladec, pravijo. Golobrad, pa že ves vnet za gozd in lov. Končal pa je nesrečno. Različno govoré o tèm, kako zašel je v smrt, govoré pa vsi v en glas, da so ga našli v v skalnem breznu.

AJGIST: Mrtvega?

OREST: Do kraja mrtvega. Govoré pač, sam nisem bil zraven.

AJGIST: *(hoče verjeti)* Seveda. Jasno. Več govoríc zmeraj govori resnico.
– Tudi to je zdaj za nami.

OREST: Zdi se, da vam je odleglo, gospod, ob tej novici.

AJGIST: Ne, ne... nasprotno. Gre le za stvari... gre za stvari, ki jih bo zdaj treba urediti.

KLITAJMESTRA: *(prvič umakne svoj pogled z Oresta)* Urediti? Kaj urediti?

AJGIST: No, ja... končno smo zvedeli resnico.

KLITAJMESTRA: Resnica vsaka ima dve ostrini.

OREST: Če vas prav razumem, gospa, imate prav.

AJGIST: Stopimo noter. Sede se bomo laže ubadali s podrobnostmi.

Zatemnitev, ki jo spremlja nekaj zvokov glasbe. – Oder se spet razsvetli in smo v Elektrinem zatočišču v gorah, ki je nekakšna votlina. Elektra je oblečena v črno.

ELEKTRA: Ko oče je moral privoliti v klavno žrtev moje preljube sestre Ifigenije za ničev pih in piš, za nekaj vétrov, ki so njegovo ladjevje prizibali do zmage – sem prvič začutila, da je svet votel. Da je zgolj

sestavljenec prestiža, podjetje za prazen nič, rebus nad rebusi, poneumljena neumnost, strast brez osi. Umor očetov ni bil v sorazmerju z njegovo krivdo. Saj krivda, kolikor je je bilo, bila je dobrodošel izgovor morilcema. – V tem krožnem toku sem zdaj jaz. O, kako rada bi bila mladenka, kot so vrstnice moje. Rajala bi brez skrbi in pletla bršljan. Si mladca izbirala, delila z njim poglede. Za dne bi skrivoma zaplavala v tolmun, belino svojo soncu dajala. Zvečer bi v vrtovih lovila šume, z očmi predirala nebo in mesečino dihala. Namesto teh lepot pa se vame naselil je ukaz, naj s črnino pripravljam pot maščevanju. Osamljena ne zmorem bodeža, sipljem pa strah. Da bi ubijalca zločesta že strah umoril, je to moj up? Me iščeta zato, da bi pregnala strah? Da moja smrt bi zničila in prekopala vse zločine. Ne, ne. Ne bom se dala. Še se bom prikazala zdaj tu, zdaj tam. In še naprej posipala bom znamenja in znake, ki bodo kažipot Orestu, bratu. Ta s krepko roko bo uredil svet: kri za kri, umor za umor. – In vendar Klitajmestra mi je mati. Ob njenem truplu si bom belino spet nadela in materi tako izkazala dolžno spoštovanje.

Prideta Starec in Dekle, kmalu za njima še Pilad.

ELEKTRA: Vidva, prijatelja? Tako zasopla. Je kaj novic?

STAREC: Nekaj jih je. Le da so različnih vrednosti, različne cene.

DEKLE: Najprej ena. Iščejo vas.

ELEKTRA: To ni novost.

DEKLE: Ampak zdaj zares in po sistemu. Za smrt vas iščejo. Še naju so prikleščili, kot bi slutili našo zvezo. Z besedami obrnjenimi in dvoumnimi sva vse prikrla. Kraljica je nekam zbegana, gotovo zaradi vaših sledi. Ajgist pa sprašuje po Elektri z glasom, ki mu težko je določiti pravo lego in pomen. Sploh pa ga večkrat popade čudno besnilo. – Poglejte strica. Ondan mu je Ajgist v ihtivi naglici, ko se je z mečem poigraval, v zamahu enem odsekal dva prsta.

ELEKTRA: Kako? Zakaj? Po naključju?

STAREC: Kako? Prav mojstrsko, z večino pravega vojaka. Zakaj? Iztegnil sem rokó, on je zamahnil, kot da igra se z vetrom. Naključje? Za druge že, ne pa zame. V zmešnjavi splošni mi je, resda s prizvokom norim, v uho govoril: »Starec, ti veš več kot mi. Kar puščaj kri, po sledi tvoji bom prišel do Elektre. Spustil bom pse gonjače.«

ELEKTRA: Prispodoba, ki je od tal do vrha brez pomena.

STAREC: Pomen ima, četudi prenesen. S krvjo si bo utiral pot do vas. Tudi tisto s psi ne bi jemal za šalo.

ELEKTRA: V višinah teh me varjejo bogovi. – Uboga tvoja roka.

STAREC: (z *vzvišeno dobrotljivostjo*) En prst več ali manj. Za moja leta je to nepomembno. Posebej še, ker me je sem gor pospremil še drug prst: Njemu bi rekel: prst Usode.

Starec se za hip umakne in se vrne s Piladom.

Tu je.

- ELEKTRA: Pilad, prijatelj dragi! Daj mi sekundo, dve, da vidim, če si res ti.
- PILAD: Le glej, Elektra, najdražja in najlepša. Pilad je pred teboj in nihče drug.
- ELEKTRA: Resnica iz neba, mar slutim prav? Kjer je Pilad, tam je Orest. Le kje se skriva v bratski želji, da bi zavriskala od presenečenja.
- PILAD: Ukroti naglico. Poslušaj.
- ELEKTRA: Nič nočem slišati. Predolgo sem čakala in upala. Zdaj, ko je tu, pritiče mi objem njegov in pa pripoved o stvareh, ki so bile in bodo.
- PILAD: Poslušaj vendar. – Orest se je vrnil, moral pa je ostati v dolini. Mi trije smo njegovi hitri sli.
- ELEKTRA: V dolini je ostal in ni pohitel k sestri. Zakaj? Čemu?
- PILAD: Ti si bila njegova prva misel, ko je prestopil prag domačije. Misel še pred mislijo na maščevanje.
- ELEKTRA: Že, že. Pa vendar ve, da naju, poleg ljubezni, ki je najgloblja vez med bratom in sestro, veže še druga skupna stvar, skupna dolžnost.
- PILAD: Ničesar ni pozabil.
- ELEKTRA: Prav nanj sem zmeraj mislila in na očeta Agamemnona seveda, ko sem odhajala v dolino in tam puščala znamenja svoje navzočnosti.
- PILAD: O vsem je natančno poučen. Tudi o tem, da strah, ki si ga z dejanji svojimi vsadila v srce morilcev, mu bo olajšal delo.
- ELEKTRA: Njemu olajšal? Samó o sebi govori?
- PILAD: Z Orestom sva prišla z rezili ostrimi. Iskala sva Agamemnonovo grobišče. Pred nama pa si že ti v črnini stopala po vsem istem, kar bil nekoč je Agamemnon.
- ELEKTRA: Saj! Po vsakem dejanju sem se v goro skrila pred iskalci, pred biriči, nasilniki, ki mrtve bičajo. Ne iz bojazni za svoje dobro, za življenje. Pač pa zato, da zraven bom ob uri pravi. Da primaknila bom svoj delež.
- PILAD: Usoda je delež in ta delež je za moška pleča.
- STAREC: V dneh, ki so za nami, sem večkrat videl kraljico Klitajmestro. Če izkušnja Starca in pa razsodnost, ki je z njo v zvezi, kaj veljata, pravim tole: Orestu so bogovi maščevanje naložili, samo Orestu. Ajgi-sta puščam zdaj ob strani, vprašam pa glasno. Kaj bi sledilo, če bi hči mater umorila?
- ELEKTRA: Pa sin? Saj to je isto. Iz iste sva krvi oba. Še več: naj mar Orest osamljen nosi breme, ki bo breme, pa če stvari obračamo po mili volji.
- STAREC: V dneh, ki so za nami, sem večkrat gledal Klitajmestrine oči. Drugače so govorile kot njen jezik. Vanje se je obup naselil, nato še smrt. Živi in je obenem mrtva. Posebna stvar, ki utegne ubrati pot posebno, drugačno od vseh zasnov. – Sicer pa naj Pilad stvari do kraja osvetli, pove še, kar je treba.
- PILAD: Vprašaj, Elektra, in hkrati vedi, da se mi mudi nazaj k Orestu.
- ELEKTRA: Ko pa je toliko vseh teh stvari. – Jaz moram tedaj ostati tu,

- sovražnikom nevidna, kot doslej. Moram na izid negibno čakati. In potlej, kaj bo potlej? Bom pela žalostinke, me bo navdala radost?
- PILAD: Takšna je želja Orestova, njegovo poslanstvo pa – njegovo poslanstvo je natančno odmerjeno.
- ELEKTRA: Kaj neki počne tale hip. Mu gre vse po načrtih?
- PILAD: Na preži je za Ajgistom. Stokrat ga hoče prebosti. Na rane preži, na njegove muke in na slast maščevanja.
- ELEKTRA: Samo za Ajgistom preži, za Klitajmestro nič?
- PILAD: O slasti sem govoril. Umor matere ni slast, je le dolžnost prehuda.
- ELEKTRA: Pa vendar sta o b a s slastjo morila Agamemnona.
- PILAD: Tolikšna vednost mi ni dana. Zdaj grem in vse do razpleta te puščam budni skrbi obeh prijateljev. – Pozdravljeni.

Pilad odide.

- ELEKTRA: Mi trije bomo tedaj samevali do konca.
- STAREC: Samo dokler bo treba, ker treba je Elektro čuvati.
- ELEKTRA: Za maščevanje, da. Ne pa za brezdelno ždenje.
- STAREC: Orest je rekel: za življenje. Nemara prav zdaj trop psov trga pajčolane. Jaz sem star lovec pa vem, kako zverem je treba zbrisati sledi.
- ELEKTRA: In ti, Dekle? Kaj veš ti?
- DEKLE: Nič takega. Vem, da ste zvesti. In če zvestoba je ljubezen, potem ljubite nadvse goreče.

Zastor

POGOVOR II

Popolna temà. Edine luči se poigravajo s prostorom. Čez oder gre Elektrina senca. Za hip svetloba razsvetli Elektrin obraz in spet izgine. – Ajgist je ujet v vse to nenavadno.

- AJGIST: To ni najbolje. To videnje. Kot senca je, ki sonči in seže do neba. Hude stvari naredijo takšne prikazni.

Čez oder se razpotegne Elektrina senca. Ajgist pa je ves viden pod pritiskom svetlobe. – Elektra je čisto zadaj, komaj zaznavna.

- ELEKTRA: Če je ljubezen sonce, ja za soncem mrak, za mrakom senca. Kaj naj bi bilo za tistim, česar ni, a bi bilo mogoče ... Kdo ve?
- AJGIST: Si tisto – ti?
- ELEKTRA: Kdo ve.
- AJGIST: Če si, mi prenaredi konec.
- ELEKTRA: Ne znam, ne vem. Jaz vem drugače. Ni mogoče biti zdaj in takó, ko že vse prej bilo je drugo.

Elektre ni več. Priteče Stražar.

STRAŽAR: Kdo spet tu blodi! Kaj se dogaja? Skupaj bojevniki, strnite meče, med sabo se borite. Tako bomo vsaj vedeli, kdo bo koga nasadil. (*Se počuti osamljeno*). – Nikogar ni. Kaj pa je zdaj to? Še na bojišču ni nikogar, to pa je res prava groza. – Le kako se bomo spopadli, ko vsi bojevniki so se razpredli v nič.

AJGIST: (*zase*) Izbrisu so namenjene te sanje. Tako, kot vse, kar je samo v podobah, in ni v koristnost preneseno.

STRAŽAR: Gospod, kaj tudi vam ni dobro?

AJGIST: Dobrost je namenjena dobroti. Zvestoba zvestobi. Ti pojdi tja, kamor spadaš. Jaz moram notri, v palačo to, zgrajeno iz čvrstih kame- nin. –

STRAŽAR: Pa vendar... kdo je kaj in kdo je kdo...?

AJGIST: Podoba vsaka ima svoj pomen. Uganka je znotraj nje in v njej je skrito tisto: kdo je kaj in kdo je kdo. – Razumeš?

STRAŽAR: Komaj kaj. Moja dolžnost je preganjati ljudi, ne podob.

Od daleč se sliši pritajen smeh, kot bil bi jok...

DRUGI DEL

ZNOTRAJ PALAČE

Ajgist in Orest.

AJGIST: Kraljici ni dobro. Zaprla se je v prostore, ki jih nasploh skrbno neguje, ukazala je, naj jo nihče ne moti. Tvoja pripoved je preneglo segla v njeno upanje in staro rano.

OREST: Mislite?

AJGIST: Menda si videl njeno majavo hojo.

OREST: Le bledico na obrazu, nekaj zamišljenega v očeh, kot da v daljo zre in vidi, kar nam ni dano videti. – Nisem še videl lepše ženske, razen ene, ki pa je po letih mlajša. Takšni ženski pristoji še lepši mož. (*Nenadoma in s poudarkom*) Ste vi njen mož, gospod?

AJGIST: Preveč sprašuješ in preneglo.

OREST: Nikar zamere. Vprašanja nepremišljena so mi v navadi.

AJGIST: Še zmeraj objokuje rajnkega moža. Tako sem ji bolj tolažnik in svetovalec v zadevah vladanja. – In zdaj še novica ta o sinu, čeprav je res, da ni povsem nepričakovana.

OREST: Ste ga poznali?

AJGIST: Pravzaprav ne. Kraljeva naklonjenost me je sicer dvignila na vidno mesto, pa spet ne dovolj visoko, da mogel bi v Orestovo bližino. Glede tega je vladal tu strog red.

OREST: (*ga zanese*) Da. Agamemnon je bil vladar nad vladarji. Lep in pravičen, ljubljenec ljudi. Močan orjaško in zmagovit v vseh bojih.

AJGIST: (*sumljivo*) Podatek nenavaden, preveč zanesen. Kje si ga pobral? Kdo je naslikal sliko v takšnih barvah?

OREST: (*se spet obvlada*) Saj veste, gospod, kako je s takimi stvarmi.

Domišljija ljudi je neizmerljivo pretirana. Pesnikom jemlje in daje snov. Mrtve ima še posebej v zakupu. Velike niža, pritlikavce veliča. Le kdo bi kaj dal na ljudski glas.

AJGIST: Pravilna sodba in dobro sklepanje. – Sicer se pa sam sebi čudim, da s teboj govorim bolj po domače, kot se za moj položaj spodobi. Nekaj privlačnega je v tvojem glasu, telo pa ti je napeto kakor lok, ki vsak čas bo puščico sprožil. – Čudno, čudno.

OREST: Prav nič ni čudnega v stvareh, ki o njih kramljava. Kvečjemu to, da se kraljica pogovoru izmika. Nesreče, smrti, tudi umori, so vogelni kamni življenja.

AJGIST: Umori tudi? si bil kdaj blizu njih?

OREST: Popotniku se marsikaj zgodi. In marsikaj je treba pozabiti.

AJGIST: Spet dobra misel. – Na, natoči si še vina. Opoj ta jezik razmehča, da govori kar sam od sebe.

OREST: Še preveč od sebe. Tako od sebe, da vidiš preveč ali premalo. Le tistega ne vidiš, kar videti je treba.

AJGIST: Če si kdaj meč sukal tako kot jezik, te je sreča k meni pripeljala.

OREST: Sreča? Za koga?

AJGIST: Za oba. – Preden pa ti razodenem svoje misli, pripoveduj še kaj o tem in onem; kaj videl si na poti, še bolj, kaj si slišal, čeprav na ljudske čveke nič ne daja.

OREST: Onkraj gorá so sami pašniki in sočna trava. Mehko nebo, da se oko spočije, ko v njegovih prostorninah išče bogove. Ljudje brezskrbno pasejo živino, govoré, kar se jim pač zdi, morda nič pametnega, vendar je to vesel klepet, predvsem mikaven. Vse je takó, kot gledal bi svobodo sámó. Tudi kaka smrt se dogodi, povsem naravno, ko življenje dozori. Nikjer nasilja, nič krvi. Obredi v zvezi s smrtjo so bolj gostija kot pokop mrliča. So priča o naravnem krožnem toku, ki nekaj vzame in spet drugo daje.

AJGIST: Rad bi živel v deželi taki.

OREST: Mislite? Vam se ne bi prilegla.

AJGIST: Ne bi? Zakaj?

OREST: No, kako bi rekel... Vi ste preveč dinamični, bolj rojeni za podvige.

AJGIST: *(ne razume ironije)* Pravilno. Res sem vojak.

OREST: Tako ko jaz. Čeprav sem konja zamenjal za sandale.

AJGIST: Prav na tvoj vojaški dar sem mislil malo prej. – Pa o tem kasneje.

Kaj t o d okoli se dogaja, kakšni so ljudje, kaj govoré, bi še rad vedel.

OREST: A to? Nemara se mi je podoba prejšnja pokazala za kanček presvetlo. Zato, ker to, kar vas obdaja, vzbuja skoraj začudenje in dvom, da je kaj takega mogoče. – Naj nadaljujem?

AJGIST: Kar daj. Mene nihče o ničemer ne obvešča. Sam pa se ne spuščam na oglede, komaj zmagujem sprotno delo.

OREST: Ljudje tu ne govorijo, bolj šepetajo, zato je nisem mogel slišati vsega. Kar pa od njih prešlo je vame, temu bi rekel strah. Pa ne, ker so slabo odeti in pomanjkljivo hranjeni. O prikazni čudni govorijo, ki da

ponoči v črnem oblačilu grobove obiskuje, o umoru gnusnem kriči, obrazce zarotitve šepeta.

Ajgist vidno vznemirjen seže po vinu. Orest ga z naslado opazuje.

AJGIST: Neumnosti. Same čvekarije.

OREST: Najbrž, če vi tako pravite. Jaz običajev tukajšnjih ne poznam.

AJGIST: To lenobno drhal nagnal bom z bičem k delu, hitro jo bodo minile vse te prikazni, prazne marnje.

OREST: Učinkovit ukrep. Pa še v kleti jih strpajte in pozaprite. Potem bo mir za nekaj let, dokler ne bodo zrastle novi.

AJGIST: Tudi to bom storil, če bo treba.

OREST: Sicer pa vidim, gospod, da vas s pripovedjo preveč vznemirjam.

Naj torej končam z nekoliko začudenim vprašanjem: kako je le mogoče, da pleše taka zmeda po deželi, ki ji vlada mila in milostna kraljica?

AJGIST: (*ne kroti besa*) Saj to je tisto. Narobe svet. Treba bo vzpostaviti trd red, za vsako ceno.

OREST: Odločen sklep. Ni mu kaj dodati.

AJGIST: (*po daljšem premisleku*) Klitajmestra, naša kraljica hočem reči, potrebuje več, kot lahko da dober svet. Potopljena je v zasebne misli, lastna dežela ji je postala tujka nepregledna. V zvesti skrbi zanjo zbiram vojake, ki so ji prek mene pripravljeni služiti. Tvoje poznavanje sveta, obvladanje večšin vojaških, pa še kaj, vse to bilo bi dobrodošlo in bi pomagalo urediti stvari v deželi.

OREST: Na te težave ste prej mislili?

AJGIST: Prav nanje, da.

OREST: To z drugimi besedami pomeni, da potrebujete moj meč in moje znanje.

AJGIST: Ne jaz osebno. Jaz sem glasnik kraljice.

OREST: Vsekakor mikavna ponudba za brezdomca. Vredna je resnega premisleka.

AJGIST: Cenim premišljene ljudi, nezaletave. – Premisli, sprehajaj se po vrtih ali kjerkoli. Do odločitve bodi ti na voljo naše gostoljubje.

Orest odide. Ajgist hlastno pije iz vrča.

AJGIST: Ta tekočina me krepi in opogumlja. – Pogovor sem dobro vodil, se mi zdi. Zaman pa ugibljem, kaj mi v obrazu tega tujca ni pogodu. Sploh ni tako tuj, je pa v njem nekaj, kar terja spoštovanje. In večkrat mu je roka zakročila, kot da bo vsak hip prijela za bodalo. Pa še tisto pripovedovanje o prikazni v črnini... kot bi skozme gledal. Po drugi strani pa bi bil kot nalašč za moje namene. – Vendar previden moram biti kar se da, čeprav imam le malo mož, ki bi bili voljni me dvigniti na konja.

Spet nagne vrč, a ga takoj odloži.

Ne. Zdaj ne, da me ne zapusti razum, navda besnilo in zgrabi sla po sužnji mladi. – (*Zakličje*) Naj pride vodja straže!

Čez nekaj trenutkov vstopi vodja straže.

AJGIST: Kako je z možmi? So vsi na svojih mestih?

VODJA STRAŽE: Vsi, gospod.

AJGIST: So opazili spet kaj nenavadnega?

VODJA STRAŽE: Nič, gospod. Odkar prišel je tisti tujec, se je vse umirilo. Nobenih novih znakov ni, stopinj, glasov.

AJGIST: Dobro. Klical sem te tudi zaradi tega tujca. Zaupno!

VODJA STRAŽE: Razumem, gospod.

AJGIST: Ne morem še uganiti, kdo je, zakaj prišel je k nam in sploh – kaj je z njim. Ker časi nam nalagajo previdnost, ti jaz nalagam opravilo, zelo odgovorno. Spremeni se v njegovo senco, spremljaj njegova pota, prisluškuj mu in me o vsem sproti obveščaj.

VODJA STRAŽE: Razumem vaš ukaz, gospod.

Vodja straže odide. Malo prej se je v ozadju pojavila Klitajmestra, ki se zdaj bliža Ajgistu.

KLITAJMESTRA: Ukaze siplješ, kot bi vladal ti, ne jaz.

AJGIST: Si mar poslušala?

KLITAJMESTRA: Sem, a ne namerno.

AJGIST: Sicer pa je vseeno. Še več kot to. Prav je, da veš, da ne mirujem, da me navdaja skrb za najino skupno varnost.

KLITAJMESTRA: Ni varnost to, kar misliš ti, da je. Sredi stražarjev lahko nevarnost potuhnjeno preži. Z gorá te opazuje in ti molče grozi. Nevarnost je nevidna, je zavita v šepet pritajen. Nenadoma se tam pokaže, kjer je niti ne slutiš. Še tako oster meč je ne ukroti, ker hipoma drugam preskoči in tvoj zamah zadene v prazno. – Varnost je v tem, da so drugi varni!

AJGIST: Jaz sem na vse pripravljen. Nihče ne bo me prelisicil, nihče nepričakovano planil mi za vrat.

KLITAJMESTRA: (*ironično*) Opažam spremembo v tebi. Nisi še pijan, zatorej govoriš razumno. Krotiš besnilo v sebi, ne tekaš za deklinami. Pa le začasno. Volk dlako menja, narave ne. V tebi se plete bogve kaj. S tem tujcem brez imena se ubadaš, po okolici oprezaš in sploh se obnašaš, kot bil bi v vojnem taborišču.

AJGIST: Sem, kar sem. Bom, kar sem. In bom še več, kot sem zdaj. – Ta tujec pa mi je deveta briga, le uporabil ga bom, če bo uporaben.

KLITAJMESTRA: Uporabil? Kako uporabil. Le kaj bi z njim. Svojih darov, če jih ima, ne kaže javno. Popotnik je, primeren le za slà, če bil bi kje kak boj.

AJGIST: Pozabljaš, da je bil vojak in da zna opazovati. Tebe je kot kraljico koj pogrešal in videl, da ne obnašaš se naravno. Priznavajoče je govoril o lepoti tvoji, hkrati pa se je marsičemu čudil.

KLITAJMESTRA: (*po premisleku*) To je opazil in se čudil?

AJGIST: Nič čudnega, saj vse je več kot vidno. Hodiš kot mesečnica. Izmikaš se očem, dotiku mojemu. Splahnela je tvoja nekdanja strast in pa odločnost, ko si hotela mene in kraljestvo. – Zmedo v tebi morava

prestriči, živeti spet po starem, kajpada z nekaj dopolnili in dodatki, ki jih bom pojasnil.

KLITAJMESTRA: Ko bi le mogel vedeti, kako sem gluha za tvoja pojasnila.

AJGIST: Pa ne boš več gluha, ko ti bom vse razložil. Ta zemlja me privlači kot magnet, dobrot brez števila mi odkriva njena površina.

KLITAJMESTRA: In vendar si brezglavež. Mar so te res zemeljski sokovi tako obsedli, da ne zmoreš pogledati pod skorjo bivanja. Ne čutiš Usode, ki prihaja z zanesljivo tihostjo?

AJGIST: Kakšna Usoda neki. Le kje jo čutiš ti, od kje prihaja?

KLITAJMESTRA: Prihaja po stopinjah in ob čudnih znamenjih Elektre, ki zaman jo iščeva.

AJGIST: (*ob Elektrinem imenu pobesni, zgrabi za vrč*) Elektre ni, razumeš! In če je kje, jo bom zasledil s psi. Zato jih krmim.

KLITAJMESTRA: Že spet napad besnila. In to zato, ker slišal si ime Elektra. (*Po premisleku*) Kaj pa če je ona, ne ime, skrivnost, ki si jo zagrebel v sebi in sem o njej ugibala.

AJGIST: (*se ukroti in odloži vrč*) Nesmisel. Napadlo me je, ker si me prekinila z obrobnimi stvarmi, zanje pa zdaj nimam časa.

KLITAJMESTRA: Elektra ni obrobna stvar. Še manj tisto ali tista, ki ga ona pošilja.

AJGIST: Ugankarstvo je tvoja ljuba igra. Ne dam se znova zmesi in vidim jasno, kot še nikoli. Odločnost se je naselila vame, in to je pravo znamenje. Edino.

KLITAJMESTRA: Prav.

AJGIST: (*čez čas*) Nevarnosti so, vem. Odkar je svet, človek živi nevarno. Modrost je v tem, da skrite nevarnosti odkriješ, jih prehitíš. Sovražnika je treba videti povsod, v vseh ljudeh in ljudstvih, potem ti tudi Usoda ne more poslati kaj skritega. Morava stehtati ta svet, postaviti stebre tako čvrsto, da bodo kljubovali Usodi in ljudem.

KLITAJMESTRA: Jaz nočem biti zraven, ne bom zraven.

AJGIST: Moraš in boš. Ta hip še vladaš.

KLITAJMESTRA: Ta hip. Samo še kratek hip.

AJGIST: (*razume Klitajmestrine besede po svoje, ne tistega kar je pod njimi*) Si se tedaj spametovala!

KLITAJMESTRA: Sem. Še več od tega.

AJGIST: Tako je prav. Spoznala si, da mora vajeti vladanja prijeti moška roka. – Bila si mi ljubica, še bolj natančno, ti si me izbrala za ljubimca. Poslej mi bodi žena, po vseh pravih in obredih. Na moč glasno se bova poročila, ljudje so željni ceremonij.

KLITAJMESTRA: Nič več kot to. Še kaj?

AJGIST: Nato, čez nekaj dni, še bolj glasno boš ljudstvu sporočila, da hočeš biti poslej bolj žena kot kraljica, da te vladarstvo več ne veseli, da boš obiskovala bolne in siromašne – pa še kaj ganljivega boš rekla.

KLITAJMESTRA: Dobro zastavljeno. Lepo se sliši.

AJGIST: Po tem bleščavem protokolu boš z listino, potrebnimi pečati

z zlato nitjo okrašenimi, razglasila svojega moža Ajgista za kralja edinega in gospodarja nad življenji ljudstev.

KLITAJMESTRA: Načrt premišljen, obogaten z domišljijo. Priznam.

AJGIST: (*samozadovoljno*) Še eno presenečenje ti hranim. Ne jemljem te za ženo zavoljo lepšega, da bi utišal govornice opravljive. Za zmeraj naju je zvezalo dejanje skupno in tudi postelja po tem dejanju.

KLITAJMESTRA: Bogovi večni! Si slep, Ajgist? Kaj res ne veš, da ta, ki pred teboj stoji, ni Klitajmestra. Da je le senca, ki jo bo zbrisal prvi sončni žarek.

AJGIST: Vse se bo spremenilo, tudi ti se boš vrnila v telo. Poznam posege učinkovite, ki neverjetno hitro obrnejo stara prepričanja.

KLITAJMESTRA: Ker nič ne vidiš, nič ne veš, je čas, da ti dokončno sporočim: ne dam kraljestva. Pa ne zato, ker ljubim vladanje. Bolj mi je zoprno kot ljubó gospodovati ljudem. In tudi vem, da slaba sem kraljica, da v slepi strasti, ki iz podzemlja je planila vame, podlegla sem ničnosti vseh ničnosti.

AJGIST: Glej, glej... Kdo bi si mislil, da tiči v tebi še toliko odpornosti.

KLITAJMESTRA: Ne dam kraljestva, ker moram čakati. Tako se mi je zapisalo zgoraj, veš. – Ti vidiš samo to, kar vidi se z očmi. Zbal si se znamenj in pojavov zadnjih dni – s tem tudi meni ni bilo prizaneseno, le da brala sem drugače – ker v njih si videl nasprotnika, ki ogroža tvojo varnost. Podobno kot meč in bodalo. Čutil si kot divjad, ki ji lovec nastavlja zanke. Mene pa obšla je srečna groza. Razbrala sem, kaj je zločin, kaj kazen. Uvidela, da grdobij ne morem porazgubiti med ljudmi in jih utapljati v gostijah. Odprla se mi je pokrajina širna. Vem, kam grem in kaj mi gre nasproti. Le oblike te sklepčnosti še ne poznam, odtenkov, ki so določeni za vsakega drugače. Tako je prav.

AJGIST: Sebi si govorila, strašila mene. In ker me je strah, sem tehtal tudi tebe. Ker vidim vse z očmi, kot praviš, sem predvidel tvojo nespamet. Potihoma že vladam, kupil sem vojake. Popivanje čezmerno, druženje s prostaki in sploh bakanalije vseh vrst – vse to je obrodilo sad. Ti si s prezirom in nenadoma obrnila nam hrbet, čeprav spočetka si kazala nekaj vneme. Zdaj si jetnica v svojem lastnem dvoru, svobodna na pogléd, vendar jetnica. – Res nisem pričakoval takšnega, zame pre-zgodnjega zasuka. A kar je, je. – Grem na oglede, da budnost in previdnost potrojim. Ti pa počni, kar te je volja.

Ajgist odide. Klitajmestra gleda za njim, nato poklekne. Čisto rahla glasba.

KLITAJMESTRA: Bogovi!

Uslišite mojo prošnjo,

izpolnite voljo

Usode.

Zgôdi se,

kar se mora zgoditi.

In kar se mora zgoditi,

naj se zgodi takòj. –
 Bogovi,
 uslišite prošnjo
 za moj rod.
 Naj Zevs,
 po volji Usode,
 v svojih nedrih rodi
 Milost,
 novo boginjo.
 Prosim za njen prihod,
 da bi bilo dobro otrokom
 našim,
 ne nam, ki smo potomci
 davnin,
 ne nam, ki nas je Usoda
 s krvjo zaznamovala
 od začetka začetkov.

Vstane.

Grem, da prižgem spravni dar.

Klitajmestra odide.

Oprezno vstopita Orest in Pilad.

- PILAD: Nekaj mrakotnega je v ozračju. Kot da bo vsak čas počilo nebo.
 OREST: Saj tudi bo.
 PILAD: Skrb me pesti. Nemalokrat se mi je vsilila podoba, da volkovi obkrožajo ovcé. Ajgist je vsepovsod. Komaj sem se mu nekajkrat izmaknil in pritajil.
 OREST: Kako si se pritihotapil mimo straž?
 PILAD: S precejšnjo srečo. – Pa tudi Elektra ima tu več prijateljev, kot se dozdeva.
 OREST: Elektra najdražja. Sestra moja mila. – V besedah skopih mi povej o njej, ker tu ni varno in čas hiti.
 PILAD: Zares hiti. To ve Elektra, ki ni, kakor ti. Hlepi po maščevanju. Hotela je biti s tabo, da bi še ona dvignila bodalo. Njej se mudi.
 OREST: Od daleč se vse vidi bolj preprosto.
 PILAD: Nič bolj preprosto. Le čakanje minute podaljšuje in hlepi po naglici.
 OREST: Verjemi, da ne izgubljam časa. Rekel pa sem, da hočem biti v igri. Dolžnost bom svojo izpolnil. Vendar sta se v meni slast in maščevalna radost razpolovili. Kar storil bom Ajgistu s slastjo brezmejno, bom storil materi z največjo grozo. Če bil, Pilad, bi le minuto z njo, bi me razumel.
 PILAD: Slutim, kaj za sabo pušča tak umor.
 OREST: Ne mislim to. Ko sva hitela sèm, sem videl v njej le Klitajmestro, vlačugo in morilko. In blagroval sem zakon, ki ukazuje, naj sin očeta

maščuje kar najbolj krvavo. Tu pa sem gledal in ugledal bitje, ki je že onstran, in se vprašal, mar naj še mrtveca morim! V tem stanju storil sem največji greh: bogove sem preklel in pa dejanje, ki ga bom storiti moral.

PILAD: Najslabša od vseh možnosti te je zajela. Skrbi mi zbujaš. Ni dobro gledati mimo bogov.

OREST: Je, kar je. In bo, kar bo. – Zdaj pojdi, skrij se nekam, okoliščine upoštevaj in čakaj na dogodke. (*Pilad se obotavlja*) Pojdi. Vse drugo je moja stvar.

Pilad odide. Orest posluša.

Korake slutim. Ko bi le bil Ajgist!

Vstopi Klitajmestra.

Ojoj!!

KLITAJMESTRA: (*ga nekaj časa gleda*) Orest!

OREST: (*Molk*) Veš, kdo sem? Si me spoznala, še preden sem sam hotel? Saj. Zdelo se mi je, pa vendar . . .

KLITAJMESTRA: Pa vendar nisem dvomila. Prvo sekundo sem vedela, da si Orest. Le kdo bi te mogel skriti mojemu srcu in očem.

OREST: Zaprla si se v molk, izginjala v prostorih svojih. Je bilo to zname-nje strahu?

KLITAJMESTRA: Potrpežljivo pričakovanje, nič drugega.

OREST: Je senca lepa, ko zaide sonce? Je potem še kaj lis ali je vse senčno? – Ko zlomi se piščal, ji zvok pobegne in ga ni več. Tako prav vse zgineva, za kar se zdi, da je bilo.

KLITAJMESTRA: Jaz sem pripravljena.

OREST: Med potjo sem ugledal svetel lik boga.

KLITAJMESTRA: Stori, kar moraš.

OREST: Roka mi drhti, a hočem čvrstost. Kamnito bolečino nosim v prsih, ki ne pritiče možu.

KLITAJMESTRA: Zamahni. Ne boš umoril mene, umoril boš umor.

OREST: Ko mi bilo bi dano vedeti vsaj nekaj.

KLITAJMESTRA: Sprašuj. Po svoji moči ti bom pomagala.

OREST: O, kako rad bi doumel do vseh tančin nagibe, ki so te gnali v umor. Zavoljo piškavih užitkov posteljnih in samovlade – to nekaj je, pa je premalo.

KLITAJMESTRA: Vse drugo vem, tega ne vem. In kaj bi dala jaz, da bi to vedela.

OREST: Če je tako, vemo le za učinke naših dejanj, vzroki so nam neznani, zaprti v večnosti. (*Po premolku*) Potemtakem mi lahko poveš še zadnje minute Agamemnovе.

KLITAJMESTRA: Ni mu bilo mar Ajgista in ne lastne smrti. Le vame je zrl in na koncu dihnil vprašanje eno: *Ifigenija?*

OREST: Vsaj nekaj, kar mu je smrt naredilo bolj razumljivo in manj strašljivo z mislijo, da je moral plačati za žrtev hčere Ifigenije.

– Nemara pa v tem je nekaj in to nekaj je vodilo tvojo roko.

KLITAJMESTRA: Bolj dvomim kot verjamem, čeprav prerada bi verjela. Res pa je nekaj: Ifigenijo sem ljubila najbolj nežno. Čutila sem in videla, da je vsa druga, meni prav nič podobna. Kjer v meni glodala je strast, bila je v njej milina. Jaz sem vihrala, ona nas je z ljubkostjo obdarjala. In prav njo so položili na daritveni oltar in jo zaklali kot kozlička. – Elektra. No, Elektra je nekaj drugega. Lepa deklica. Čvrsto zraščena, uporna, vsa naravnana v cilj, zvesta do kraja. Rojena za kraljico.

Nepričakovano vpade Ajgist z vodjo straže in stražarji, ki obvladajo in z vrvjo ovijejo presenečenega Oresta.

AJGIST: (potem, ko je spopad končan) Glede kraljic imam čisto posebno mnenje.

KLITAJMESTRA: Ti!

AJGIST: (z največjim zmagoslavjem) Si presenečena, ha.

KLITAJMESTRA: To ni mogoče.

AJGIST: Ti si seveda mislila, da spet kje bezničarim.

KLITAJMESTRA: Prav zdaj, v trenutku najbolj neprimernem, ko bi se moralo izteči mi življenje, te je izpljunilo podzemlje.

AJGIST: Skrbno pretehtal sem to presenečenje. Razpredal sem ušesa vsepovsod, ker čutil sem, da od nekje se bliža mi udar. Previdnost je bila več kot potrebna. Saj prav v zadnjem sem trenutku zvedel, da tujec je Orest, dobro prikrit. V tej vednosti sem hitro dopolnil svoj načrt, misleč na to, kako bi ves potek obrnil sebi v prid. Z možmi sem stal tu poleg in napeto čakal, kdaj Orest zamahnil bo z bodalom. Potem postopek bi bil kaj preprost. Oresta bi prijel in ga javno obtožil za zločinca in morilca matere; poteza imenitna, dve muhi bi odstranil v enem zamahu in le korak bi me še ločil od prestola. Ker se je pa Orest obotavljal brez potrebe, se jaz nisem smel, ker vem, da se omahovanje v teh naglih časih ne izplača.

OREST: Ravnal si pametno in jaz nespametno. Že ob prvem srečanju bi te bil moral zaklati hitro in brez vseh pomislekov. Ker pa je bila Klitajmestra žena mojega očeta in je moja mati, sem najprej tehtal njeno krivdo in si določeval trenutek kazni. S teboj sem se preveč zapletel v igro. Vedi, da hotel sem te moriti počasi in z naslodo. Ob spoznanju, da KLITAJMESTRA ni več Klitajmestra, da je le mati, sem s kletvijo prekršil ukaz bogov. Zdaj tu je kazen, zdaj sem kaznovan.

AJGIST: (Klitajmestri) Si slišala to muziko, »kraljica« moja, posteljna gospa. Stražarji čakajo, ti pa daj svoj prvi in zadnji vladarski ukaz. Povej kje in kako Oresta spravimo ob glavo. Naj bo to ritual, obred, ali navadna smrt. Slišala si, da mene hotel je moriti počasi in z naslodo, tako, da bi bolelo. Kaj če bi zdaj obrnili vso to zadevo.

Klitajmestra se zgrudi v nemočni grozi.

VODJA STRAŽE: Jaz bi predlagal takle protokol: počasi in po koščkih. To je tisto, v krljih misleče, bi rekel moj praded.

AJGIST: Naj bo tako. Glas ljudi je glas bogov. (*Orestu*) Poskrbel bom, da smrt ne bo prelahka. Preden pa bom dejanje udejanjil z največjim uživanjem, vam moram predstaviti še pravega Ajgista. (*Klitajmestri*) Še po tistem, ko sem ti razložil del svojega načrta, te zvito vabil v stlane mreže, si me podcenjevala. V mojem obnašanju, v različnih nerazumnih opravilih, je bil vseskozi skrit namen, ki prežal je na svoj trenutek. Dolgo bilo je čakanje, večkrat strašljivo, tudi negotovo. Zdaj je končano, kronano z zmagoslavjem. Napak si mislila, da sem uporaben samo na dveh ravneh: v postelji in na morišču. Tudi tvoja slepota mi je pomagala, nisem revšè, kot si v zmoti mislila ves čas. Vladal bom edini. Vladal! Moril in ljubil, tudi prizanašal, če se mi bo zahotelo. Vse sem premislil, tudi stare zgodbe. Le kaj bi z raznimi Agamemnoni in pa Oresti, ki trepetajo pred usodo izmišljena in viteško sekire in meče dvigajo tja v prazen nič. Svet pripada meni!

OREST: Napihnenost, nadutost brez primere. Zaman si umislil svojo zvezdo srečnico. Tvoja spakedranost ni več zločin, ki terja kazen. Ti si primerek za posebno sodbo in tak konec, da se bodo še bogovi ozrli stran.

Klitajmestra se nenadoma zravna.

AJGIST: (*Orestu*) Še kratek hip, pa ne boš več modrijanil, tulil boš.

KLITAJMESTRA (*s poudarkom*) Kje je Elektra?

OREST: Elektra je tam, kjer je treba. Jaz vem, da je Elektra in ker Elektra je, bo še hudó.

AJGIST: (*pobesni kot zmeraj, kadar sliši njeno ime*) Molčite! Razveržil bom pse, vse sledi bom pretaknil. (*Hodi in se počasi umiri*) Sicer pa, prazne marnje. Elektra bi sicer lahko spodjedla namere moje, pa se je spremenila v črno damo, njeno edino orožje so žalostinke. Te ji rad puščam. Treba jo bo zbrisati iz spomina.

OREST: Bogovi so me kaznovali, kazen pa so milostno pospremili še z videnjem. – Elektra bo tvoj zadnji spomin, Ajgist!

AJGIST: Sprožiti hočeš v meni val besnosti, da bi me spodnesel. V skritost hočeš dregniti. Pa se ne dam, vidiš, ne dam se. (*Stražarjem*) Peljimo ga v najglobljo klet, da slišal bo le svoje krike.

VODJA STRAŽE: Poznam postopke. Najprej en ud in potlej vse po vrsti, polagoma, do smrti.

KLITAJMESTRA: (*do kraja obupana*) Kaj bo z menoj? Kaj je še sploh z menoj?

OREST: (*materi, Ajgist ga v svoji vročičnosti ne posluša*) Počakaj tu. Ker zdaj šele vse vem, vem, da boš čakala le kratek hip. Elektri nesi moj poljub.

Oresta odpeljejo.

KLITAJMESTRA: Bogovi! Kaj ste premislili, kako vodite potek. Moj um vam ne sledi. Kje bila storjena je napaka, da vse gre zdaj navzkriž. Da

umira tisti, ki moral bi živeti za prihodnost, življenje pa si podaljšujemo ne vredni.

Pritihotapi se Pilad.

KLITAJMESTRA: Pilad! Tebe niso našli?

PILAD: Skrivaje sem sledil dogodkom. Skrit sem se srečal z Orestovim pogledom, ko so ga gnali v klet. Pogled njegov mi je povedal vse. Vi morate k Elektri v hribovje. Takoj morate na pot. Še preden se vrnejo rablji.

KLITAJMESTRA: Na pot. Kakršnakoli pot bi bila brez smisla, samo podaljševanje muk. Kar tu bom počakala, da pridejo še pome in z mrtvim me Orestom združijo.

PILAD: Ne, gospa. Izpolnujem zadnje Orestovo naročilo. K Elektri morate. Vodil vas bo pastir, ki dobro pozna pot. – Jaz še ostanem tu, da naredim, kar moram in kar morem.

KLITAJMESTRA: K Elektri torej. Še njej bom morala pogledati v oči. Naj bo. Usoda pot mi vodi, izbira kazen.

Zatemnitev in glasba, nato Elektrino zatočišče. – Elektra, Starec, Dekle. – Uprizorijo obredni ples, ki ponazarja rojstvo, brstenje, umiranje in smrt.

PASTIRICA: *(po končanem plesu)* Živila ti prinašamo, Elektra, da dan ne bo predolg in da bo noč krajša.

ELEKTRA: Zahvaljeni. V puščobi neznosni mi je pozornost vaša ljuba. Še ljubša bi bila, če bi jo spremljale vesti, zame razveseljive. Kaj se dogaja doli? Od nikoder ni Pilada, Orest molči. Je storil že, kar je storiti moral?

PASTIRICA: Pastirji oprezajo okrog zidov, vedó pa malo povedati. Navzven je vse mirno. Le več stražarjev so opazili, opremljenih kot za bojišče.

ELEKTRA: Za boj opremljeni stražarji? Slabo znamenje. Straši me strah, da Oresta bi odkrili.

DEKLE: Nikar, nikar. Bogovi vodijo njegovo pot in pa Usoda.

ELEKTRA: Kaj vem. Dolgost čakanja me je zbegala in zvila v dvome. *(Pastirici)* Povej vsaj nekaj vedrega ... tako ... za spodbudo.

PASTIRICA: *(ne ve natanko, kaj misli Elektra)* Vsi čakamo in pritajene ognje kurimo, nevidne za dolino, a dovolj visoke, da odganjajo divjad. O vsem mogočem ugibamo, največ o tem, kaj bo prinesel jutri. Edini pa smo si v tem, da spremembe bodo, in vsi verjamemo, da je nebo sprejelo tvoja črna znamenja.

ELEKTRA: Že skoraj omahujem v rotitvah in zaklinjanjih. Besede moje stekajo se v molk, v srcu pa je srd vse večji. – V dolino grem, da vidim, kaj se dogaja, in če bo treba, sama pospešim potek, ki peša.

DEKLE: Naj grem še jaz. Izučila sem se v zvijačnostih, poznam kotičke skrite. V mojem varstvu boste varni.

STAREC: Nikamor ne bosta šli, ne križajta poti bogovom. Za dejanje je

določen samo Orest. – Že brez števila lun dočakala so moja leta, oči so videle prevrate, vojne, groze, tudi nekaj veselja vmes. Vse pa sem spremljal s staro vero, ki me je hranila. Vdan v voljo bogov, zvest svojim bližnjim, sem skušal doumeti smisel v vseh pojavih; vesoljno harmonijo, navzlic često drugačnim videzom. Saj vedel sem, da je pogled zemljanom omejen, da nimamo pregleda nad celoto. – Mirujmo torej v potrpljenju. Kar je bilo nam naloženo, smo storili.

ELEKTRA: Jaz ne. Jaz nisem storila vsega. – Če so bogovi, naj me ta hip odnesejo v dolino, mi nož potisnejo v roké.

STAREC: Preveč človeško je vaše sovraštvo, Elektra. In dvom tudi.

ELEKTRA: Prav to mi je usojeno, če mi je kaj. To, da odmevam po človeško. – Marsikaj sem premislila o položaju svojem in ravnanju. Nočem, da bi bila moja volja v nedogled podrejena volji drugih.

STAREC: To zadnje pa se sliši kar preveč kraljevsko. – Če me ne varajo čutila, bo vsak hip k nam posijala trohica jasnine.

Pride Klitajmestra, spraskana od poti in vsega doživetega. Vsi se priklonijo, le Elektra ostrmi v nepopisnem začudenju.

ELEKTRA: (čez čas) Klitajmestra, mati! Narobe svet.

KLITAJMESTRA: Zares narobe. Narobe svet, Elektra. Nisem si sama volila te poti. Če bi bilo po mojem, bi bilo obema prizaneseno. Jaz bi bila kaznovana in ti pomirjena, ker bi se vse zgodilo, kot si pričakovala. Zgodilo pa se je najhujše od najhujšega. Nobeni ni prizaneseno.

STAREC: Človeški sklepi in naklepi. Same pomote.

ELEKTRA: Ne sme me zapustiti pamet. Ta hip še ne. – Kje je Orest? In kaj je z njim?

KLITAJMESTRA: K tebi me je poslal z besedami: »Elektri nesi moj poljub«.

ELEKTRA: Tedaj je živ! Pa ni izpolnil božjega ukaza? Ne, Orest bi to storil. – Groza.

KLITAJMESTRA: (brezumno zakriči) Iztrgaj mi jezik, Elektra. Prebadaj me z bodalom, raztrgaj me, podari pa mi molčanje!

ELEKTRA: O, slutnje, slutnje, hujše od besed. Mar res bom morala prekleti še bogove. – Govori, ženska, ki si bila mi mati.

KLITAJMESTRA: (z veliko muko) Bil je še živ, ko so zvezanega odpeljali v morilsko klet. Ne vem, zakaj je prej z menoj odlašal, ko pa prišel je čas in sem ga sama silila v dejanje, ga je prijel Ajgist. Z njim je Orest naklepal vse najhuje, pa se je v minuti zadnji obrnilo. – Zdi se, da je zdaj vse v Piladovih rokah. On še živi, ne vem pa, kaj naklepa.

ELEKTRA: Prekleta vse! Stokrat prekleta!

STAREC: Nikar ne kličite še hujšega, Elektra.

ELEKTRA: Je sploh še kaj hujšega mogoče, ti, stari modrijan, v usodo vdan. (Vzkipi) Mar ni dovolj, da ni več Oresta, brata najljubšega, da ga je Ajgist z zverinsko radostjo zaklal. Če bila bi jaz ob njem, kot sem hotela, bi bogovi potegnili z mano. Orest ne bi bil zašel v pomoto.

Mrtva bi bila ta ženska in z njo Ajgist prekleti. – Kaj naj zdaj naredim? Naj zberem vkup pastirje, da bomo s palicami šli nad meče!

KLITAJMESTRA: Tukaj sem. Če ti ni dano vse, vzemi vsaj polevico.

ELEKTRA: Jaz hočem vse, tudi Ajgista! Takšna je zapoved višja, so me svoj čas učili, postala sem učenka najbolj zvesta. (*Klitajmestri, čez čas*) Kaj bi s teboj, ženska. Če mene so prevarali bogovi, bom še jaz nje. Zapuščam jih, naj sami dokončajo svojo igro. Živi! Morda so te na Olimpu pomilostili ali pa so ti določili še hujšo kazen. Živi in nosi v sebi smrti, ki si jih spočela. Tudi Orestovo! Bodi tako brez moči, da se sama ne boš mogla pokončati! Bodi kot stekel pes, ki grize kamenje od bolečin, tuleč po hostah bega, dokler mu bolezen vso kri ne izpije in v poslednjih krčih trepetajoč pogine.

STAREC: Prekletja bolj silovitega mi ni še slišalo uho.

Klitajmestra omahne Starcu v naročje. Prihiti Pilad.

ELEKTRA: Pilad!

PILAD: Končano je. Ajgist...

ELEKTRA: Je mrtev?

PILAD: Mrtev.

ELEKTRA: Vsaj nekaj. Kako si ga? Brž povej.

PILAD: Nisem ga jaz...

ELEKTRA: Nisi – ti?

PILAD: Namesto mene so to storili njegovi podivjani psi.

STAREC: P S I !

PILAD: Bil je pogled strašen. Ves tak, da komaj še oko, navajeno različnih smrti, je gledalo to razdejanje. Blagodejnih maščevalk, Erinij, ki so človekov strah in strah rodu, začeni s prvim deblom, njih ni bilo. Ajgist, on pa je bil ves tak... kako naj rečem, tak je bil, kot bi se pekel odprl. Rezgetanje mu je vladalo v očeh. Tropu psov, visokim kot orkan, razprl je rešetke. Prej je še kriknil: »Vzgajal sem te zveri skrbno, misleč na cilj, ki mi ga je doseči. Kri pravo vohajo in bodo našli sled do bivališča. Tam bo Klitajmestrin konec in Elektrin, predvsem Elektrin. Kakšno zmagoslavje, ko bom vladar brez ljudstva, ko kri bo tekla skoz črnino.«

DEKLE: Strašno. Prikaz poslednjih dni.

STAREC: Blaznost nad blaznostjo.

ELEKTRA: In potem? Kaj je bilo potem?

PILAD: Pomešali so se različni kriki. Ajgist je bil bolj glasen od pasjega režanja. Spremljevalci so trobili v rogove, tolkli po tolkalih in prožili puščice. Psi pa, kot bi smer zamenjali, so se vsi zgnatli nad Ajgistom. Grizli so ga, a čudno, ne pregrizli. Po opraviu tem krvavem so se umirili, se porazgubili v grmovja, odšli s koraki mirnimi, kot da je bil ves prizor le igra pasjih zob.

DEKLE: Joj, kakšna kazen.

STAREC: Divjal je pse za svojo lastno smrt.

ELEKTRA: Je bil koj mrtev?

PILAD: Počasi mu odtekala je kri. A še je zmozel jasno govoriti. V spominu bom obudil njegovo umiranje in njega, ki je še umirajoč pripravil presenečenje. Pripovedoval vam bom tako, da boste pred očmi imeli podobo konca.

Za hip se stemni, nekaj rezkih glasbenih tonov. Nato vidimo umirajočega Ajgista in ob njem Pilada.

AJGIST: Zagrizli so me spodaj, glavo pustili, da še pred koncem me misli glodajo. To ni več bolečina v trebuhu, to je huje.

PILAD: Boleča kazen. Maščevanje tudi za Oresta.

AJGIST: On me je še pred koncem prevaril za naslado, prehitel mučenje, ki sem ga bil pripravil.

PILAD: Kaj mogel je storiti v kleti, sam med vojaki oboroženimi?

AJGIST: Ko so odvili mu vrvi, da bi ga skleščili, je v hipu planil po najbližjem stražarju, mu meč izvil, nato pobil je njega in še sebe.

PILAD: (*z olajšanjem*) Umrl je tedaj brez muk, bogovom hvala.

AJGIST: Zato pa jaz umirajoč trpim, ko toliko sem hotel in skoraj že dosegel.

PILAD: Daleč si segel. In za kakšno ceno.

AJGIST: Daleč že, pa dosegljivo daleč. Cena je pri tem postranska stvar.

PILAD: Vsaj to lahko bi vedel, da svet ni narejen le po meri enega človeka.

AJGIST: Ne bi, to vedel sem ves čas.

PILAD: Pa vendar si hotel vladati, biti ves sam, imeti moč najvišjo, ponižati bogove in ljudi.

AJGIST: Vse to, pa vendar ni to vse. – Moči se mi iztekajo. Zvedi še o stvari, ki sem jo hotel sebi zamolčati. Ljubil sem Elektro!

PILAD: To je več kot noro. To je pošastno. Ves si nabit s strastmi, z ubijalskimi slastmi. Podžigal si morilstvo v Klitajmestri, Oresta si hotel v mukah usmrtiti, spustiti pse nad ljudi. – To je zločinska blodnja, kar zdaj govoriš.

AJGIST: Poimenuj me kakor hočeš. Nemara to, kar je, res ni resnično. Povedal bom skrivnost, saj mi spomin že ugaša: Ko neko noč je Klitajmestra o Elektri sanjala in v znojnih krčih o Orestu govorila, sem zbežal ven, da ne bi še mene potegnila v svoj morasti vrtinec. Pustil sem, da me je korak vodil sam, ko sem nenadoma ugledal Elektro. Bila je, kot bi lebdela nad vrtovi, iskala nekaj neznanega. Ustnice so ji molitev šepetale, oči pa so ji bliskavo sijale. Dolgo, o, kako dolgo sva zrla drug v drugega. Hotel sem k njej, hotel sem ji razodeti svojo poniglavo dušo. Korak ni ubogal, ona pa je odšla, kot je prišla, nevidno. Tedaj sem doumel vse. Vse o ljubezni, smrti, maščevanju. In zvedel sem, da bi se mi življenje mogoče izteci v ljubezen. Je pa ta vednost prisijala prepozno in zato zaman. Elektro sem ljubil ali, bolj natančno, ljubil bi jo, če bil bi jaz kdo drug. A ker sem bil na sebe le obsojen, postal sem še bolj jaz, gonjač v igri, ki se mi izteka. Elektra živa mi je bila svet nedosegljiv, vzvišena kot sonce, ki ne prenese, da bi ga gledal človek. Ker ni bila mi dana živa, sem hotel gledati jo mrtvo.

Hotel sem se je nagledati do sitega, otipati njene rane, božati njeno kri. Potrditi si, da bilo je živo bitje, ki me je začaralo, ne le privid z one strani. Tu slà me je še bolj gnala kot sla po vladanju. – Nedoumljivost sveta in njegovih pojavov me je v besnilo gnala. Hotel sem dokazati sebi in drugim, da vse je razložljivo, in če imaš moč, narediš vse razložljivo. Celó to, da z nevednostjo pokoplješ vednost. Hotel sem, da svet ne bi bil zunaj mene, da bival bi v meni kot jabolko, jaz pa bi mu s pisavo svojo določil položaj in trajanje. Rad sem se obnašal kot žival, je pa ta žival živela tudi filozofično.

Zatemnitev in nato spet prejšnji prizor. Vsi so na istih mestih. Najprej molk, ki ga spremlja nekaj glasbenih zvokov.

PILAD: To je vse, kar je še povedati utegnili. V vsem drugem ga je prehitel molk.

STAREC: Življenje se ne giblje le med modrijani, ki v sprehajališču umujejo o svetu in o stvareh najvišjih. Podoba, ki smo jo videli in slišali, je grozna, nerazložljiva, ne da se je prevesti in prenesti. Samo našim očem jo je bilo dano videti. Zato pa vzklikam v najhujši uri, da se je z mero treba uravnati takrat, ko je svet najbolj brez mere. In res je, da vsak po svoje smrt opazuje in jo vrednoti, smrt vsako pa je treba spoštovati. Saj pride samo enkrat in takrat dokončno.

ELEKTRA: Nesmisel raztreščil je nesmisel in še mene hotel potegniti na drugo stran. Jaz pa sem vseskoz poznala eno samo pot in eno luč. Nisem se zazrla v temine drugih, ki me goltajo. Pozabljala sem nase samo zato, da bi ostala eno, da bi bila razvidna sama sebi. V otroških letih so mi domišljijo vzgajali rapsodi, ki v pesniških lažeh so smiselno vezali življenje s smrtjo. Dobiček teh laži se kmalu spremenil je v dolgove, dolgovi v dvome, če je sploh kaj plačati mogoče in poravnati svet. Vsemu navkljub živela sem rapsodično, se pravi zmotno.

STAREC: Elektra. Zgodilo se je drugače, kot smo pričakovali, zgodilo pa se je vse, kar se je moralo zgoditi. Vse kaže, da so bogovi prav vas izbrali za kraljico, da boste vi spočeli zarod nov, nov rod.

ELEKTRA: (*na vso moč*) Dovolj! Ne maram kraljestva in ne moža. Ne maram nobenega zaroda več! Nočem nadaljevanja! Naj se ustavi svet! (*tiše*) Šele potem bo dobro.

Konec

Ljubljana 1987